

СТРАДАЊЕ СРБА У СРЕДЊЕМ ПОДРИЊУ И БИРЧУ У XX ВИЈЕКУ

Страдање Срба у Подрињу и Бирчу у XX вијеку свједочи непрекидну геноцидну намјеру, како муслиманско-хрватске коалиције, тако и страних освајача који су долазили на ове просторе. Логори из Првог свјетског рата, од Добојског до Арадског, пуни су костију православног српског народа из ових крајева. Свирепи покољи у Сребреници и околини Францетићевих легија леде крв у жилама и скоро осамдесет година након извршења. Са страдањем Срба у Подрињу и Бирчу може се још само поредити оно у Јасеновцу. За тачан број жртава у Првом и Другом свјетском рату се не зна. Заборав који прекрива ова страдања није случајан и резултат је сталних притисака и, нажалост, свјесног потискивања и немара.

Научени лекцијом да се историја понавља ономе ко заборавља, злочини муслиманских хорди током Одбрамбено-отаџбинског рата остали су боље документовани и забиљежени. Ратни командант муслиманских снага у Сребреници Насер Орић планирао је и организовао етничко чишћење српских територија у општинама регије Бирач, гдје је од прољећа 1992. године до љета 1995. године на најсвирепији начин убијено 3.267 Срба. На подручју општина Сребреница и Братунац у том периоду на вијековним српским огњиштима убијено је око 2.500 мушкараца, жена и дјеце, а за монструозне злочине још нико није одговарао.

Велико страдање Срба у овом дијелу Подриња почело је на Ђурђевдан 6. маја 1992. године, када је Орић са својим војницима упао у сребреничко српско село Гниона и братуначко село Бљечева, гдје је убијено петоро мјештана. Судбина мјештана првих села која су муслимани напали, наговјестила је све оно што ће се касније догодити у више од 100 насеља у братуначкој и сребреничкој општини, која су спаљена и разорена. Срби који су затечени у њима убијани су на најмонструознији начин – клањем, одсијецањем главе и дијелова тијела, а многи су живи запаљени у својим домовима. Трагичне последице за српски народ на овим просторима имале су бројне засједи муслиманских војника, у којима је страдало на стотине лица српске националности, као и сребренички логори који су били мјеста масовног и суровог мучења и убијања више од 100 Срба. Најзлогласнији били су у подрумским просторима, Суда, зграда општине и полиције и „Пилићарник“ у Поточарима.

Срби су се иселили из Сребренице 9. маја 1992. године, а непосредни повод за то било је убиство народног посланика у тадашњој републичкој Скупштини Босне и Херцеговине и судије Горана Зекића, кога су сребренички муслимани убили из засједи на прилазу Сребреници, 8. маја увече. Претходног дана, такође у засједи, у муслиманском селу Осмаче, на путу Сребреница-Скелани, убијено је седморо Срба. Починиоци ових злочина су муслиманске формације, које сачињавају претежно мјештани околних села. У Сребреници је, последице масовног исељења српског становништва остало тридесетак Срба, који су касније мучени и убијени.

Услиједили су организовани напади на српска села Карно, Вијогор, Осредак, Чумавиће и Залазје, гдје је до средине јула 1992. године убијено неколико стотина Срба.

У крвавим походима Насера Орића у другој половини јуна 1992. године опустошена су српска села Ратковићи и Брежани. Убијено је 56 мјештана, а сва њихова имовина опљачкана и уништена.

Убијања и прогон српског становништва настављени су 5. јула 1992. године, када је у братуначком селу Загони убијено 14, а у сребреничком селу Крњићи 24 лица српске националности.

Напад на Загоне поново је организован на Петровдан 12. јула 1992. године, када је у овом селу и сребреничким насељима Сасе и Залазје убијено 69, а заробљено 22-оје мјештана, од којих је 10 нађено и идентификовано 20 година касније.

Етничко чишћење на подручју општине Братунац настављено је крајем јула нападом на Магаше где је убијена трудница и још 14 Срба. Услиједио је и први организовани напад на Јежештицу 8. августа. Том приликом запаљено је 55 српских кућа, а међу жртвама је Савка Млађеновић, која је заклана у својој кући, након што су пред њеним очима заклани синови Драган и Анђелко, коме су муслимански војници одсекли главу и одијели Орићу у Сребреницу.

У хронологији трагичних ратних догађаја и масовног страдања Срба је 24. септембар 1992. године, када је потпуно разорено највеће сребреничко српско село Подравање. И убијено 35 Срба, међу којима је било седам жена. Тог дана одведено је у сребренички логор пет цивила.

Убрзо након ових догађаја, 5. октобра 1992. године услиједио је напад на братуначка села Факовићи и Бољевићи, где је убијено 26 српских цивила.

Братуначка и сребреничка села и засеоци нападани су више пута у току 1992. године. Бјеловац и Сикирић су најтежи напад доживјели 14. децембра 1992. године, када су претрпјели огромне људске и материјалне жртве. Убијено је 68, а током ранијих напада 41 мјештанин српске националности.

После неколико засједа и напада на преосталој територији општине Братунац, Орић је организовао и предводио напад на Кравицу, највеће српско село у средњем Подрињу. На Божић 1993. године убијено је 49 мјештана, а рањено 78. Кравица је имала више од 2.300 становника, 750 кућа и 15 друштвених објеката, који су потпуно уништени. У више напада током љета и јесени 1992. године мучки је убијено више од сто мјештана, а без једног или оба родитеља остало је 101 дијете.

Након опустошене Кравице, Орић је 16. јануара 1993. године организовао напад на ширем подручју Скелана. За један дан убијено је 69 мјештана међу којима је било и двоје дјеце Милице и Томислава Димитријевић од 5 и 12 година. За три године рата на том подручју је на најсуровији начин убијен 301 српски цивил и војник. Највећу трагедију доживио је четрнаестогодишњи Цветко Ристић из Кушића, коме је побијена цијела породица - отац, мајка, брат и сестра.

Када се све зброји, муслиманске снаге из Сребренице опљачкале су и разориле 5400 српских домова у Подрињу, а без једног или оба родитеља остало је 800 дјеце.

Стани Сављевић из Кравице заклали су на њиви снаху Славку Стјепановић иза које је остало седморо сирочади, убили мужа Брану, братанца Драгана, сестрића Славка и још десет ближњих сродника.

Славки Матић из Бјеловца убијена је цијела породица. Славки су на кућном прагу убијене обе кћерке и супруг Радивоје, а Брани Вучетићу отац, брат и мајка, док је он као деветогодишњи дјечак заробљен и одведен у сребренички логор.

Породица Лазара Симића нашла га је избоденог бајонетима у потоку испод села Гниона, а посмртни остаци запаљеног слијепог старца Радојка Милошевића пронађени су тек након неколико година.

Према свједочењу преживјелих нападе на српска села извршиле су локалне муслиманске јединице, под командом Насера Орића и његових помоћника озлоглашеног Зулфе Турсуновића, Бајре Османовића званог Миш, Акифа Устића, Хакије Мехољића, Хајрудина Бешића, Азема Бегића. Орић је за крваве походе на српска села добио „златни љиљан“ и друга признања муслиманских цивилних и војних власти из Сарајева. Он је у Хашком трибуналу и Суду БиХ ослобођен одговорности за почињене злочине јер, наводно, није било доказа за командну, ни индивидуалну одговорност.

Злочини над Србима у општини Милићи почели су 21. маја 1992. године, када су муслиманске оружане формације по наређењу Бећира Меканића направиле засједу у селу Жутица, на регионалном путу Милићи - Сребреница. Из муслиманске засједе отворена је ватра на камионет марке ТАМ и том приликом убијено је 8 Срба. Први организовани напад на српска села у околини Милића десио се 2. јуна 1992. године када су муслимани из Церске под командом Ферида Хоџића и Бесири Аљукића опљачкали и спалили село Металку, а 10. јуна и Рупово Брдо. У нападу на Металку није било људских жртава, јер су Срби прије напада избјегли из села, а током напада на Рупово Брдо убијено је 5 цивила. Највећи злочин муслиманских снага на територији општине Милићи у првој години рата је напад на село Подравање 24. септембра 1992. године, приликом кога је на најсвирепији начин убијен 31 српски цивил. Срби су убијани спаљивањем, сјечењем стомака, одсијецањем главе, ударцима тупим предметима и клањем, те су многе жртве пронађене без дијелова тијела. Истог дана када су муслиманске снаге упале у Подравање изведен је и напад на Брацан, површински коп рудника „Боксит Милићи“, приликом кога је убијено и масакрирано 7 чувара овог привредног објекта. Осим ових муслиманских злочина треба поменути и напад на село Ванџиће 8. фебруара 1993. године, током кога је село опљачкано, спаљено и убијен је један старији брачни пар.

Сукоби ЈНА са јединицама „Зелених беретки“ и „Патриотске лиге“ у Зворнику почели су 8. априла 1992. године и до 11. априла Срби ослобађају цјелокупно градско језгро. Са заузимањем Кула Града 26. априла муслиманске јединице су потпуно потиснуте ка Калесији, након чега су ослобођени Дивич и Липље. Док су се муслиманске снаге повлачиле ка Калесији расла је напетост око Горње и Доње Каменице, која је ескалирала 29. маја. Барикаде су успостављене у мјесту Крушка и до јесени су села са јужног дијела општине била попришта тешких борби. Током љета муслиманске јединице тог краја су заробиле дјечака Слободана Стојановића, кога је потом монструозно мучила и убила Елфета Весели.

Јединице ВРС су у великој јесењој офанзиви поново ослободиле Липље, затим Снагово, Ново Село, а у рејону Каменице изашле су на Глођанско брдо. Процјене органа безбједности су биле да су муслиманске јединице побјегле дубоко у позадину, ка планини Удрч, што је био разлог да се војници превише опусте. Међутим, локални муслимани су пажљиво снимали ситуацију, вршили непрестано извиђање и припремали контранапад. Порази муслиманских јединица подстакли су Насера Орића да, након обрачуна са Нурифом Ризвановићем из Коњевић Поља, лично преузме контролу над његовим јединицама и припреми напад на положаје ВРС, обећававши веома богат плијен. Током ноћи између 5. и 6. новембра 1992. године јаке и добро наоружане муслиманске формације упадају у села Доња и Горња Каменица, које је бранила 3. чета Зворничке бригаде ВРС. Линија одбране је релативно лако пукла и Каменица се нашла под муслиманском контролом. Сви мјештани који су остали у селу били су мучени и убијени на најмонструозније начине: везивани су бодљикавом жицом, разапињани су између храстова (што су злочинци звали „исмијавање Христа“), пекли су их на ражњу, одсијецали им главе на пању, забадали шипке и ексеру у главу, одсијецали удове... На овај начин убијено је 126 цивила и војника, а највећа страстишта су била Глођанско брдо, Козјак, Трешњица, Маскалића поток и Широки пут.

Страдања Срба Средњег Подриња и Бирча кроз цијели XX вијек, осим непрекидне геноцидне намјере према српском народу, свједоче и неугасиву жељу тог народа за миром, опстанком и слободом. Обиљежавањем страдања не оживљава се само сјећање на злочин убиства, нити се само одаје пошта према принијетој жртви на олтар отаџбине, него се слави и живот и васкрсење у испуњењу Христових ријечи: ”Од ове љубави нико нема веће, да ко живот свој положи за пријатеље своје“. Невине жртве и њихови најближи, осим што вапе за земаљском и небеском правдом, пјевају и најљепшу оду братској љубави и слободи.